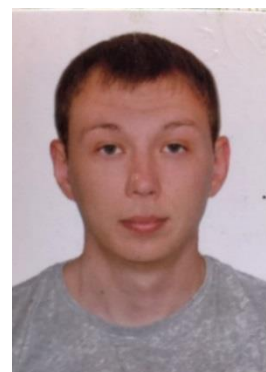

УДК 37.042.1

УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В СИСТЕМІ ЛІЦЕЙСЬКОЇ ОСВІТИ

Кондрашов Микола

У статті поняття «управління якістю ліцейської освіти» розглядається як творче керування особистісним становленням ліцеїстів. Конкретизується сукупність функцій управління (усвідомленість ролі пізнавальних процесів і потреб у навчальній роботі, можливість самореалізації у навчанні кожним ліцеїстом, забезпечення емоційно сприятливого клімату, виявлення можливих труднощів у навчально-пізнавальній діяльності, що впливають на якість навчання в умовах сучасної ліцейської освіти, характеризуються задачі, структура і критерії управління якістю освітнього процесу.

Ключові слова: *ліцейська освіта, структура управління, якість освітнього процесу, управління якістю освітнього процесу, критерії якості освіти.*

Постановка проблеми. Сучасна практика підтверджує ускладнення вимог до завдань і змісту освіти, а підвищення ролі людського фактору в гуманізації й демократизації суспільства обумовлює необхідність збагачення особистісного потенціалу людини, використання її можливостей і здібностей в активізації діяльності з перетворення оточуючої дійсності, будування толерантних взаємовідносин учасників навчальної діяльності. Нині збільшується роль особистісного потенціалу вчителя, його готовності до творчої діяльності і включення ліцеїстів в евристичне навчання, результатом якого є креативна особистість.

Нові цілі і завдання ліцейської освіти обумовлюють і нову стратегію організації освітнього процесу, використання його можливостей у розвитку творчого потенціалу особистості.

Сутність цієї стратегії полягає не тільки в опануванні знань заради знань, а в становленні креативної особистості, здатної досягти успіху власними зусиллями, стимулюванні ліцеїстів до творчої пізнавальної діяльності, формуванні в них установок на самостійність, креативність, творчість і розвиток потреби в постійному самовдосконаленні власної особистості і творчого потенціалу.

Розробка нової стратегії обумовлює зростання ролі управлінського аспекту в організації освітнього процесу ліцею.

Безумовно, що основна проблема розвитку сучасного ліцею полягає в тому, щоб не тільки проявляти турботу про набуття предметних компетентностей ліцеїстами, але й акцентувати зусилля на управлінні якістю освітнього процесу, формуванні творчої особистості майбутнього громадянина, здатного активно брати участь у подальшому вдосконаленні суспільства на принципах гуманізму і демократії.

Аналіз останніх досліджень. Управлінському аспекту підготовки педагогічних кадрів присвячені роботи дослідників В. Афанасьєва, Л. Гаєвської, К. Гнезділової, Г. Єльнікової, Л. Калініної, О. Касьянкової, М. Лазарева, А. Майорова, Д. Новикова, В. Маслова, О. Орлова, В. Пікельної, Г. Попова, Н. Тализіної, П. Третякова, К. Яресько та ін. Серед зарубіжних науковців, які розробляли проблему управління освітою у цьому руслі особливий інтерес представляють роботи С. Бернарда, Р. Дафта, Е. Єлліота, Р. Левіса, Р. Макклєндона, Г. Мініцберга, П. Дж. Скатта, А. Тума, А. Файоля.

Аналіз наукової літератури дає підстави стверджувати про необхідність у новій системі управління процесом засвоєння предметних знань, що забезпечує наявність різних підходів до розв'язання порушеної проблеми і спроб віднайти окреслення умов, від яких залежить її ефективність, з тим, щоб

використати предметні знання не тільки як джерело інформації, але і як засіб управління якістю освітнього процесу в умовах сучасного ліцею. Проблема полягає в тому, щоб забезпечити єдність усіх аспектів управління якістю освітнього процесу як засобу творчого становлення суб'єктів навчального середовища.

Віддаючи належне проведеним дослідженням, варто зауважити, що питання управління освітнім процесом як важливої ланки навчання висвітлено в незначній кількості наукових досліджень. Крім того, особливості можливостей його реалізації у навчальному процесі ліцейської освіти потребує більш детального дослідження, зумовлює необхідність самоорганізації ліцеїстів, пошуку форм і способів його активізації в практиці освітнього процесу сучасного ліцею.

Мета статті – обґрунтування теоретичних основ управління якістю освітнього процесу як засобу удосконалення творчого процесу особистісного становлення ліцеїстів, пошук форм і методів активізації управлінського аспекту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основне завдання освітнього процесу сучасного ліцею полягає в тому, щоб ініціювати і стимулювати навчальну діяльність. Для її реалізації необхідно зусилля вчителя перенести з викладання на учіння, організувати викладання не як передачу інформації, а як активізацію, забезпечення і підтримку усвідомленого учіння. Пріоритет віддається здібності відкрито виражати і транслювати власні думки й переживання в міжособистісній взаємодії з учасниками освітнього процесу; віри в здібності і можливості кожної особистості; бачення внутрішнього світу і поведінки кожної людини.

Традиційна система навчання не завжди відповідає новим вимогам сучасного суспільства в освітній сфері. У контексті реформування ліцейської освіти необхідно активізувати управлінську, організаційно-структурну діяльність.

Саме такі діяльності визначають, на нашу думку, посилення управлінського аспекту в навчанні, оновленні змісту, відношень в системі «вчитель – учні», активізації суб'єктної позиції ліцеїстів, структури занять і характеру дій у вирішенні навчальних проблем.

Підвищення вимог до ліцейської освіти актуалізує проблему її якості. Проблема полягає в пошуку шляхів і засобів розробки та апробації механізму об'єктивної оцінки якості сучасної ліцейської освіти.

Сьогодні необхідно гармонізувати системи оцінки якості, сфокусувати процес його забезпечення на внутрішньо ліцейський процес і реальну відповідальність ліцею за пошуки додаткових резервів, ресурсів і гарантій забезпечення якості освіти. Під поняттям «якість освіти» Н. Селезньова розуміє збалансовану відповідність освіти (як результату, як процесу, як освітньої системи) багатогранним потребам, цілям, вимогам, нормам (стандартам) [1, с.11]. І з цим твердженням важко не погодитися.

Якість освітнього процесу – збалансована єдність якості процесу управління (цілевизначення, планування, організації, зворотного зв'язку в навчанні) і якості результату (рівень знань, вмінь, творчих якостей особистості, відповідність досягнутих результатів потребам і стандартам ліцейської освіти).

Основними характеристиками якості є:

- учасники освітнього процесу (мотивація учіння, здоров'я, результати навчальної праці);
- процес (використання технологій активного навчання);
- зміст (адекватні навчальні плани і програми);
- система (управління, адекватний розподіл ресурсів) [2, с. 12].

До основних характеристик якості навчання у системі ліцейської освіти належать: суб'єкти (їх здоров'я, мотивація навчання, суб'єкт-суб'єктна взаємодія, реалізація індивідуального освітнього маршруту, результати навчання – компетенції, які набуті суб'єктами освітнього процесу); процеси (використання технологій активного навчання, індивідуалізація, різних

інноваційних форм навчання, що стимулюють творчий розвиток і саморозвиток суб'єктів освітнього процесу); зміст (навчальні плани і програми); педагогічне середовище (сукупність умов, які створюють можливості для формування творчої особистості); системи (управління якістю освітнього процесу, які передбачають не тільки контроль, але і педагогічне супроводження, що забезпечує можливості для самостійної діяльності, само – і співуправління суб'єктів освітнього процесу). Кожна із наведених характеристик є об'єктом вивчення, виміру й оцінки результатів навчання. Основними критеріями оцінки якості є показники, які відповідають основним характеристикам якості освіти. Серед критеріїв якості освіти виділяють:

– зміст підготовки вчителів до професійної діяльності (зміст має бути професійно спрямованим, задовольняти освітнім, духовним, культурним і життєвим потребам особистості, забезпечувати розвиток індивідуальності, можливості самореалізації в освітньому середовищі ліцею).

Показниками цього критерію є відповідність навчальних планів і програм державного стандарту ліцейської освіти і програмам стратегій індивідуального розвитку кожного ліцеїста, розширення змісту навчання шляхом включення проблем менеджменту та інноваційної спрямованості інформації;

– критерій ефективності освітнього процесу як спрямованості на підвищення якості знань ліцеїстів і рефлексії здобутих результатів. Показником цього критерію є гармонізація засвоєних теоретичних знань і закріплення умінь та навичок використання цих знань як інструмента рішення практичних проблем навчальної діяльності; здатність до саморозвитку і рефлексії, як аналізу явищ власної свідомості і практичної діяльності; спрямованість особистості, сукупність мотивів, поглядів, свідомості, потреб і прагнень суб'єкта на досягнення цілей навчання;

– критерій ефективності суб'єкт-суб'єктної взаємодії в освітньому середовищі ліцею. Показниками цього критерію є відкритість простору,

прийняття чи не прийняття суб'єктами цінностей розвитку простору, паритетні відношення в ньому;

– критерій рівня реалізації управлінського супроводження освітнього процесу. Показниками цього критерію є психолого-педагогічний супровід освітнього процесу, технологізація навчання та його методичне забезпечення.

Виявлені критерії і показники дозволяють констатувати про рівні ефективності управління якістю освітнього процесу: низький, середній, високий.

Ці критерії, показники, рівні ефективності управління якістю освітнього процесу є основою активізації управлінських дій вчителя з метою досягнення запланованого результату.

Управління якістю освітнього процесу ліцеїстів – це багатомірне поняття, яке охоплює всі сторони навчання в умовах ліцейської освіти: навчальний процес, самостійну і наукову роботу, взаємодію вчителя і ліцеїстів, навчально-матеріальну базу і ресурси, психолого-педагогічне супроводження і методичне забезпечення цього процесу.

Предметом управління є освітній процес, психологічний клімат, ситуація успіху, що реалізуються засобами проектування системи навчання в умовах ліцейської освіти, шляхом розробки творчих проектів, освітніх стратегій, які спрямовані на діяльність, що побудована на принципах педагогічної взаємодії, співпраці і співтворчості вчителя і ліцеїстів. Управління якістю освітнього процесу спрямовано на:

– забезпечення такого рівня підготовленості, який характеризує особистість як людину компетентну, діяльну, ініціативну в справах і з установкою на досягнення прогнозованих результатів у навчальній роботі;

– формування якостей, що активізують дії в проблемних пізнавальних ситуаціях;

– структурування змісту навчання, що передбачає не тільки систему знань і вмінь, але і породжує особистісні смисли, перехід знань у цінності,

стимулює процес і саморозвиток, самоствердження і самовираження, необхідні для творчої діяльності;

– створення емоційно сприятливого клімату, психологічного комфорту для кожного ліцеїста, психологічної захищеності, яка відповідає ситуації успіху і здатна забезпечити можливість його досягнення кожним учасником освітнього процесу.

Управління якістю освітнього процесу в ліцеї – це вибір цілей і пріоритетів, психолого-педагогічна підтримка і методичне забезпечення творчого становлення ліцеїстів, оцінка вчителем досягнутих результатів, корекція недоліків.

Організаційний аспект управління має складну структуру, об'єднуючи у своєму змісті такі блоки:

– блок проектування діяльності – постановка конкретних цілей і задач навчання, розробка програми індивідуального розвитку ліцеїстів, прогнозування результатів, критерії і механізми управління якістю навчання;

– блок реалізації ідеї – психолого-педагогічний супровід управління якістю освітнього процесу, створення планів саморозвитку кожного ліцеїста, розробка методичного забезпечення навчального процесу;

– блок моніторингу і контролю – створення інформаційно-аналітичного моніторингу і контролю за результатами управління якістю освітнього процесу.

Організаційний механізм управління якістю освітнього процесу реалізується у вигляді алгоритму, який об'єднує усі названі блоки управління. Для оцінки якості управління освітнім процесом використовуються зовнішні показники:

– освітні резерви розвитку – матеріально-технічна база, методична забезпеченість, ресурси психологічного стану особистості;

– зміст підготовки, форми, методи, засоби її реалізації;

– управлінський аспект – постановка цілі і задач, психолого-педагогічна підтримка навчального процесу, рефлексивна оцінка дій вчителя і ліцеїстів, корекція результатів.

До внутрішніх показників відносяться:

– педагогічна культура і психологічний клімат – стиль відносин, взаємодія вчителя і ліцеїстів, співпраця і співтворчість, психологічна підтримка і педагогічна допомога ліцеїстам;

– культура управлінської діяльності, створення умов для активної, творчої діяльності ліцеїстів із оволодіння навчальними програмами і технологіями навчальної діяльності;

– професійні цінності, компетентність учителів;

– навчальні досягнення ліцеїстів – рівень засвоєння навчального матеріалу, інтерес до засвоєння знань і умінь, пізнавальна самостійність і активність, відповідальність за власні дії [3].

Орієнтація управління на якість освітнього процесу обумовлює аналіз потребо-мотиваційної і ціннісно-нормативної характеристик основних суб'єктів освітнього процесу (ліцеїстів і вчителів) і створення необхідних організаційно-педагогічних умов для задоволення їх інтересів і потреб.

В умовах ліцею необхідно проводити систематичну і виважену роботу зі створення й реалізації концепції управління якістю освітнього процесу. Процес управління якістю навчання – це процес засвоєння зразків якісної і успішної пізнавальної діяльності, які створюють досвід творчої пізнавальної діяльності й необхідний рівень педагогічного професіоналізму як основи якісної освіти і творчої педагогічної праці.

Основою цієї системи має бути метод управління проектами, набір і тематика яких довільна різноманітна і може об'єднувати у своєму змісті різні аспекти: «Моніторинг власних навчальних досягнень», «Інформаційно-методичне забезпечення навчання», «Стимули творчої діяльності учасників освітнього процесу», «Шляхи адаптації ліцеїстів до навчання», «Допомога ліцеїстам в адаптації до освітнього процесу ліцею» та ін. Метод управління проектами впливає на підвищення якості навчання і ефективності управління освітнім процесом.

Управління якістю освітнього процесу потребує аналізу потребо-мотиваційної і ціннісно-нормативної характеристик основних суб'єктів освітнього процесу (ліцеїстів і учителів) та створення системи організаційно-педагогічних умов, які забезпечували б: відповідність цілей навчання вимогам практики; якість навчальних програм; якість діяльності вчителів; якість методів, технологій і форм організації навчання; якість методичного забезпечення і психолого-педагогічного супроводження навчання; якість навчальної діяльності ліцеїстів; якість розумової і управлінської культури учасників освітнього процесу.

Виступаючи суб'єктами управління якістю навчання, ліцеїсти мають:

- 1) усвідомити прогресивну роль навчальної діяльності в особистому становленні і розвитку творчого потенціалу;
- 2) оволодіти толерантними формами спілкування;
- 3) передбачати складні проблемні ситуації, шукати вихід з них, не боятися труднощів і вірити в навчальні досягнення.

Управління якістю освітнього процесу обумовлює перехід від ліцею репродукції знань до ліцею мислення, усвідомлення ролі знань у розв'язанні навчальних проблем і практичних задач пізнавальної діяльності; перехід від інформаційно-пояснювальних до активних методів засобами проблематизації, наукового пошуку, різних форм навчально-дослідницької роботи. Управління спрямовано на організацію якісного навчання, яке здатне адаптуватися до потреб і можливостей кожного ліцеїста, індивідуалізувати навчальну роботу, стимулювати саморозвиток необхідних особистісних якостей, без сформованості яких неможливо досягнути успіху пізнавальної сфери діяльності.

Висновок. Структура управління якістю освітнього процесу ліцею є сукупністю певних характеристик навчального процесу та його результатів, що об'єднує такі складові: якість змісту навчання ліцеїстів, якість технології і управління цим процесом, якість викладання, позитивна динаміка сформованості готовності до творчої діяльності як показника і результату ефективного управління якістю ліцейської освіти.

Якість – це відповідність освітніх результатів запитанням суспільства на підготовку майбутніх фахівців.

Такий підхід до управління освітнім процесом обумовлює відкритість лицейської освіти потребам часу і суспільства, перенесення уваги на результат підготовки ліцеїстів до творчої пізнавальної діяльності, на створення необхідних організаційно-педагогічних умов, досягнення ними професійного успіху і розвиток творчих властивостей майбутнього фахівця, його готовності до творчої професійної праці в різних сферах діяльності.

Список використаних джерел

1. Селезньова Н.А. Якість вищої освіти як об'єкт системного дослідження / Н.А. Селезньова. – М. : Дослід. центр проблем якості підготовки фахівців. – 2001. – 79 с.

2. Економіка і організація управління ВНЗ / під ред. В.В. Глухова. – СПб : «Лань», 1999. – 448 с.

3. Кондрашов М.М. Методична сфера управління підготовкою студентів до успішної професійної діяльності в системі університетської освіти / М.М. Кондрашов. – Кривий Ріг, 2017. – 224 с.

Кондрашов Николай. УПРАВЛЕНИЕ КАЧЕСТВОМ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА В СИСТЕМЕ ЛИЦЕЙСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ

В статье управление рассматривается как творческий процесс личностного становления лицеистов. Конкретизируется совокупность функций управления (роль познавательных интересов и потребностей в учебной работе; возможность самреализоваться каждому лицеисту в обучении; обеспечение благоприятного эмоционального климата; выявление возможных трудностей в учебно-познавательной деятельности, воздействующих на качество обучения; характеризуются

задачи, структура и критерии управления качеством образовательного процесса.

Ключевые слова: *лицейское образование, структура управления, качество образовательного процесса, управление качеством образовательного процесса, критерии качества.*

Kondrashov Mykola. *QUALITY MANAGEMENT OF THE EDUCATIONAL PROCESS IN THE SYSTEM OF LYCEUM EDUCATION*

In the article, «management» is seen as a creative process of personal development of lyceum students; the set of management functions (the role of cognitive interests and needs in educational work, the possibility of self-realization for each lyceum in training, the provision of a favorable emotional climate, the identification of possible difficulties in cognitive-cognitive activity), affecting the quality of instruction, is concretized; the tasks, structure and criteria of quality management of the educational process are characterized.

Key words: *lyceum education, management structure, quality of the educational process, quality management of the educational process, quality criteria.*